

NOTAT

Emne/Subject

Innspill scenekunststrategi

Til/To

**Kulturdepartementet v/
Constance Ursin
Bernt Martin Schjerven**

Fra/From

**Den Norske Opera & Ballett v/
Geir Bergkastet**

DEN
NORSKE
OPERA
&
BALLETT

Deres referanse

18/6663-3

Dato/Date

22. mars 2019

Innledning

Den Norske Opera & Ballett takker for invitasjonen til å gi innspill til en scenekunststrategi. Generelt ønsker vi at en statlig scenekunststrategi har offensive mål som stimulerer feltet til å arbeide målrettet for å gjøre kunst viktigere i folks liv, fundert i en sterk tro på kunst og kultur som vesentlig for å styrke det offentlige ordskifte og dermed demokratiet.

Invitasjonen er av departementet avgrenset til teater- og dansefeltet, og skal ikke inkludere opera. For DNO&B vil det innebære at innspillene kun omfatter "halve" virksomheten. Denne avgrensningen synes vi er problematisk. For det første impliserer den at opera ikke er teater – heller ikke scenekunst. For det andre forsterker den, snarere enn å utfordre barrierer og tradisjonelle grenser mellom ulike former for sceniske uttrykk.

Både opera og ballett er og har alltid vært musikkteater og -dramatikk og dermed scenekunst. Opera er et direkte resultat av renessansehumanistenes ønske om å revitalisere den klassiske antikke tragedien og har sin eksistensberettigelse i det greske *theatron*: å se. Man kan ikke tenke seg opera uten teateret, og heller ikke den europeiske teatertradisjonen uten opera. Opera kan dessuten sies å være definisjonen av tverrfaglig samarbeid utspilt på en scene, der litteratur, musikk, dans, visuelle og sceniske uttrykk kommer sammen. En scenekunststrategi uten at opera berøres, oppleves derfor som kunstig, både historisk, ut fra sjangerens særegenheter, men også i lys av utviklingen på scenekunstheltet de senere årene – som kjennetegnes nettopp av sjangeroverskridelser og nedbrytning av barrierer. I opera og musikkteater inngår dessuten de samme store innsatsfaktorene i form av orkester, verksteder, sceneteknikk, formidling og rekruttering av publikum, for å nevne noen.

Vi har valgt å besvare noen av spørsmålene som stilles i innspillbrevet. Norsk teater- og orkesterforening vil i tillegg gi innspill på vegne av bransjen som helhet.

KIRSTEN FLAGSTADS Plass 1
POSTBOKS 785 SENTRUM
N-0106 OSLO
T + 47 21 42 21 00
F + 47 85 02 03 20
ORG NO 920 201 598 MVA

WWW.OPERAEN.NO

Har du eksempler på vellykkede prosjekter eller tiltak som har fremmet nye typer samarbeid og økt visning av scenekunst?

Nye typer samarbeid som strekker oss mot miljøer med en annen form for spisskompetanse enn vi selv besitter, har åpnet dører: Nye publikumsgrupper har funnet veien til oss, og de samme prosjektene har tatt oss ut i verden. Ibsen-ballettene *Ghosts* og *Hedda Gabler* med teaterinstruktør Marit Moum Aune og musiker/komponist Nils Petter Molvær er to sentrale eksempler her i Operaen. Det samme er *Kingwings vs. Nasjonalballetten* med break- og ballettdansere sammen på scenen, spilt flere ganger for fulle hus. Det å rendyrke sitt eget og tro på kraften i eget kunstuttrykk er like nødvendig som evnen til å inngå samarbeid på tvers av kunstarter, og må til for å møte målet om å skape kunst- og kulturuttrykk av ypperste kvalitet.

Dans er en internasjonal kunstart, selv om dans som uttrykk også må sees i en kulturell kontekst. Internasjonalt samarbeid er både naturlig og nødvendig i vårt fag. Utrvekslingen av skapende utøvere og kreative team som del av det daglige virke lar oss sammenligne oss med de ypperste innen ulike fagfelt, og bidrar til å definere vårt eget nivå. Blikket utenfra kan nettopp utløse og peke på det som er våre egne fortellinger, vår signatur og vårt fotavtrykk.

Andre nyere eksempler her i Operaen fra ballett- og dansefeltet:

- *A Swan Lake av Alexander Ekman* - fusjon mellom ballettdansere og samtidsdansere, skuespillere, operasanger, motedesign - og vann.
- *The Hamlet Complex* - sjangeroverskridende på flere plan, DNO&B i samarbeid med huskoreograf Alan Lucien Øyen og hans eget kompani Winter Guests preget både oppsetningens estetikk og innhold.
- *Sleepless Beauty* og *Vårofferet* er to oppsetninger hvor ideen om å sette de fremste frilansdanserne på scenen sammen med klassiske ballettdansere har vært et bærende element.
- *Dido og Aeneas* – i et samarbeid mellom Nasjonaloperaens solistpraktikanter, Nasjonalballetten UNG, Barokksolistene og Operakoret. Dette samarbeidet demonstrerer likhetene mellom opera og ballett som grunnleggende audio-visuelle kunstformer der historiefortellingen utspiller seg i musikk. Samtidig peker denne barokkoperaen mot disse utrykkes historiske slektskap tilbake til 1600-tallet, da dans inngikk som en naturlig del i opera, og da senere tiders sjangerskiller ikke ennå var etablert. Regi står Nasjonalballettens danser og koreograf Andreas Heise bak.
- Samarbeid med Riksteatret: *Leve Posthornet* og *Over hodet, under huden* - sistnevnte, en ungdomsforestilling av Cina Espejord skapt for Scene 2 i Operaen, nådde et større publikum gjennom å bli sendt landet rundt i samarbeid med Riksteatret.
- I disse dager har Nationaltheatret lånt oss en av sine skuespillere til å medvirke i Ingun Bjørnsgaards *München-trilogien*. Samtidig låner vi ut en av våre dansere til Guro Schia Kompanis første produksjon.

DNO&B er primært en produserende kunstinstitusjon, men husets programmering av gjestende kunstnere og kompanier skaper dynamikk i repertoaret, og arenaer for samarbeid og impulser for husets organisasjon. Som huskoreografer har Alan Lucien Øyen og Jo Strømgren satt preg på Nasjonalballettens repertoar, samtidig som deres respektive kompanier Winter Guests og Jo Strømgren Kompani har hatt fast spillested hos oss. Vi har erfart hvordan samarbeid og koproduksjoner med disse kompaniene har utviklet oss og åpnet for en ny metodikk i vår egen institusjon. Årelangt samarbeid med aktører som Carte Blanche, Nordic Black Theatre, CODA

festivalen, bydelene i Groruddalen, samt en rekke lokale orkestre og ensembler har gitt mye tilbake til oss - utover det å dele scene.

Hvilke strukturelle utfordringer finnes i dag på scenekunstheltet? Gi eksempler

- Etablerte kompanier i det frie feltet utgjør en livsnerve i scenekunstheltet. Mens Kulturrådet skal ha rom for nye stemmer, bør støtteordninger også inkludere langsiktig videreføring av de etablerte i feltet (tidligere omtalt som basiskompaniene). Kvalitet over tid, nedslagsfelt og etterspørsel må i tillegg til nyskaping, vektlegges. Vi tenker det er like viktig for det frie scenekunstheltet som for institusjonene at disse kunstnerskapene med sitt unike nivå og nedslagsfelt gis muligheten til videre eksistens.
- Det er bygget fantastiske visningsrom for dans både i hovedstaden og i kulturbygg rundt i landet i de senere år. Samtidig mangler det produksjonslokaler i tilknytning til disse scenene. For å skape scenekunst, er prøvesalen en nødvendighet.
- En statlig scenekunststrategi bør legge til rette for bedre nasjonal distribusjon av scenekunst med høy kvalitet, slik at flere av de produksjonene som i dag produseres når bredere ut. I fremtiden kan Riksteatret spille en enda viktigere rolle for å oppnå dette.
- Scenekunststrategien bør ha som primærmål å legge til rette for å utvikle det direkte møtet mellom scene og sal. Med de digitale muligheter som stadig utvikles, er det imidlertid et behov for en tydelig strategi for digital distribusjon. Digital distribusjon av forestillinger, prøver, kunstnermøter o.l. til skoler, sykehus, eldre og andre som ikke kan besøke en scene fysisk kan være et viktig supplement til det fysiske møtet. SSB oppgir at 13 % av befolkningen lider av isolasjon og ensomhet. "Warm tech", og ulike digitale løsninger og distribusjon vil gjøre at feltet kan nå ut til flere. Det trengs investeringer i utstyr og teknologi som i dag ikke kan bæres av det ordinære tilskuddet til institusjonene. En helhetlig statlig satsing med oppbygging av et kompetanse- og produksjonsmiljø og etablering av en felles distribusjonskanal som gjør det samlede offentlige scenekunsttilbudet enkelt for brukerne å benytte, kan vurderes. Utvikling av Riksteatret til et slikt senter kan for eksempel være én mulighet.
- Det er generelt for stort gap mellom de som har fast ansettelse i institusjonene og de som er frilansere. Store offentlig finansierte kunstinstitusjoner, som utgjør kjernen i den nasjonale infrastrukturen, skal fortsatt kjennetegnes av faste ensembler. Dagens begrensninger når det gjelder andre tilknytningsformer kan være en barriere mot å slippe flere til. Det kan vurderes hvordan åremålsinstituttet kan utvides for å gi flere anledning til mer langsiktig utvikling av sitt kunstnerskap.
- Nasjonalballetten UNG ble etablert i 2015. Kompaniet bestående av unge dansere skal sikre overgangen fra endt skolegang og inn i en profesjonell dansekarriere. Det har i perioden resultert i en betydelig rekruttering inn i Nasjonalballetten, også av norske dansere. En bevisst satsning som denne, og resultatene det har gitt, har sporet oss til å se også på resten av utdanningsløpet. Vi mener det ligger et uutnyttet potensiale i et helhetlig utdanningsløp i ballett og i å se på det eksisterende løpet på nytt: fra grunnplanen bestående av lokale ballettskoler/kulturskoler til Operaens ballettskole, fra høgskole til Nasjonalballetten UNG

videre inn i Nasjonalballetten. Vi mener at vi i Norge har forutsetninger for å gå i front internasjonalt for en sunn prestasjonskultur og utvikling av sterke talent. Slik det er i dag er vi det eneste Skandinaviske landet som ikke har et helhetlig utdanningsløp for klassiske dansere i offentlig regi.

- Rekruttering i ballett handler om å definere et toppnivå, skape forbilder og sikre mangfold både geografisk og demografisk. Klassisk ballett og klassisk musikk har det til felles at grunnlaget må legges tidlig. I dag er grunnplanen i rekrutteringen overlatt til private ballettskoler med krav om egeninntjening og foreldres betalingsevne. For å nå og utvikle de fremste talentene kunne man gått sammen med det klassiske musikkfeltet for å skape et nytt utdanningstilbud, en spydspiss der kunstnerisk satsing kombineres med skolegang for barn og unge. For å sikre rekruttering utenfor Oslo kunne en slik spydspiss være navet, mens Kulturskolene kunne være det lokale knutepunktet for å få til en dansesatsning med høy faglighet også i distriktene.
- Økte krav til egeninntekter kan stå i motsetning til målet om å nå bredere ut. Mange institusjoner utnytter i dag potensialet til alternative inntekter (mat/drikke, salg av effekter, sponsorer, utleie av arealer). Scenekunststrategien bør adressere dilemmaer knyttet til krav om egeninntjening i fremtiden.

Hvilke tiltak må til for at disse utfordringene kan løses?

Vi har i besvarelsen av forrige punkt om utfordringer, også pekt på noen konkrete tiltak som kan vurderes.

Hvordan ønsker du at scenekunstheltet skal se ut om 5-10 år? Kort beskrivelse

- Et sterkt scenekunsthelt trenger institusjoner som bærebjelker og ressurscenter. På samme måte er institusjonene helt avhengig av et kraftfullt, fritt scenekunstmiljø. Skillelinjer bør oppheves i den forstand at institusjonene tar enda større ansvar overfor det frie miljøet, og initiere forpliktende, kunstneriske partnerskap.
- Et institusjonsfelt som samarbeider mer både kunstnerisk, men også innenfor tekniske og administrative områder og hvor staten stiller investeringsmidler til rådighet til nødvendige endringer og omstillinger.
- Nye satsninger og tiltak som knyttes opp til institusjonene og eksisterende infrastruktur fremfor å skape nye organ. Talent Norge er en satsning vi ønsker å se videre, og som nettopp baserer seg på å utvikle nytt innenfor de etablerte rammene.
- Et styrket Danse- og skuespilleralliansen som bidrar til tryggere sosiale rammer for frilansere. Samtidig vil institusjonene spille en viktig rolle også for de ikke fast ansatte kunstnerne.
- En klar satsning på kvinnelige skapende kunstnere (koreografer, regissører, dirigenter, komponister, dramatikere) gjør seg gjeldende i en jevnbyrdig kjønnsmessig fordeling også

på de store scenene, noe som vil gi et rikere tilbud til mottakerne. Dette er ett eksempel på hvordan scenekunst må bli stemmebærer for flere enn i dag.

- Rekruttering av barn og unge bør tydelig adresseres i en scenekunststrategi. Scenekunst bør enda sterkere inn i skolen, fra barnetrinnet til videregående skole – både som en dannelsesarena ved å oppleve scenekunst på høyt nivå, og med muligheter til selv å kunne skape og fremføre.
- Undersøkelser viser at prisnivået på billetter kan være en barriere til bruk av scenekunsttilbud, og kan skape ytterligere ekskludering. Ordninger for publikumsgrupper med lavere inntekt bør vurderes.
- Et bedre samspill mellom de programmerende kulturhusene og de produserende scenekunstinstitusjonene med en finansiering som styrker kulturhusenes mulighet til å programmere scenekunst av høy kvalitet.
- Den sterke forståelsen av kulturens betydning for samfunns- og demokratiutviklingen har skapt et nytt og engasjerende samarbeid mellom utdanningspolitikk og kulturpolitikk. Verden ser til Norge som er i ferd med å lykkes med integreringspolitikken. Noe som trekkes frem er de nye ordningene som kobler skole og kunst/ kultur. Næringsliv og allmenntilgjengelige stiftelser viser begeistring og engasjement og støtter opp om ulike satsinger i form av billettfond, reisestøtte, utvikling av nye formidlingsprosjekter, talentutvikling mv.
- Scenekunsten er helt avhengig av å være relevant. Så må vi hele tiden spørre oss selv om hvem vi er relevante for. For å lykkes med mangfold må flere stemmer enn i dag få prege kunsten og flere unge må eksponeres for våre kunstarter. Vi tror at vi gjennom vår kjernevirksomhet kan nå enda bredere ut, hvis vi samtidig klarer å senke terskelen for deltakelse. DNO&B har med plasseringen vår i en helt ny bydel en mulighet vi ikke får igjen. Operahuset er etablert, men det er nå byen rundt bygget blir til. Med byen kommer nye institusjoner, nye beboere og nye brukere. Å høyne deltakelsen fra barn, unge og unge voksne i egen bydel og grenseområdene til Bjørvika vil være viktig for oss de neste årene. Geografisk nærhet kan trumfe kulturell avstand ved tett samarbeid med institusjoner som Deichmann og Munch-museet, som nå blir å finne i vårt eget nabolag. Samtidig handler mangfold om å sikte bortenfor bydelen, til ikke-brukere og til et bredere lag av befolkningen rundt i landet som skal kunne assosiere, møte og gjenkjenne et kunstuttrykk som berører.

Med vennlig hilsen

Geir Bergkastet
Administrerende direktør
Den Norske Opera & Ballett

1